

ФОРМУВАННЯ ТВОРЧОЇ АКТИВНОСТІ ДОШКІЛЬНИКІВ ЗАСОБАМИ ІГРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ

У статті висвітлено особливості реалізації ігрових технологій, що сприяють формуванню пізнавальної творчої активності дітей дошкільного віку, простежено зв'язок між творчістю та грою як засобом виконання творчих вправ.

Метою української системи освіти, як зазначено в державній програмі «Концепція педагогічної освіти», – є створення умов для розвитку й самореалізації кожної особистості – громадянина України, формування покоління, здатного навчатися впродовж усього життя. Особливої актуальності в даному контексті набуває проблема формування пізнавальної творчої активності особистості, що підтверджується указом Президента України №756/2012 про визначення 2013 року в державі Роком дитячої творчості.

Становлення творчої особистості починається в дитячому віці. Набуте в дитинстві вміння знаходити оригінальне рішення за будь-яких обставин дає змогу в подальшому житті бути успішною людиною, а це в складному сьогоденні є важливою якістю. Досягти вершин творчості, отримати від цього задоволення легше через гру, що обов'язково передбачає спонтанні відкриття, перетворення, вихід за межі вже наявних знань, подолання власних кордонів.

Відомо, що провідним видом діяльності дошкільника є гра, тому мета нашої статті полягає у висвітленні особливостей використання ігрових технологій для формування творчої активності дошкільників.

В останні роки увагу вчених було спрямовано на розробку проблем активізації пізнавальної творчої діяльності підростаючого покоління (І.Я.Лернер, А.М.Матюшкин, М.І.Махмутов), визначення творчого потенціалу особистості (Л.С.Виготський, Н.Давидчук, Д. Льюїс, В.Мухіна) та розробку і впровадження ігрових технологій (Й. Гензерг, Д.Ельконін, В.Коваленко, Б.Нікітін). На сторінках педагогічної преси постійно з'являється низка публікацій, присвячених цим проблемам. Однак, вони розглядаються виокремлено. Убачаючи в грі і творчості нерозривний зв'язок, усвідомлюємо потужні можливості використання ігрових технологій для розвитку пізнавальної творчої активності дітей.

Видатний педагог сучасності В.О. Сухомлинський зазначав, що «творчість – це не сума знань, а особлива направленість

* © Патерук Г.Г.

інтелекту, особливий зв'язок між інтелектуальним життям особистості і проявом її сил в активній діяльності. Я б назвав творчість самою суттю життя в морі знань і краси. Творчість – це діяльність, де розкривається духовний світ особистості, це своєрідний магніт, що притягує людину до людини» [6, с.278].

Існує багато визначень до поняття «творчість». У сучасному філософському словнику вона трактується як діяльність людини, у якій вона створює нові об'єкти та якості, схеми поведінки й спілкування, нові образи та знання [8]. На думку О.Кульчицької, творчість – це суто людська діяльність; це не лише створення суспільно значущого продукту. Творчістю можна назвати всі ті «відкриття», які людина робить особисто для себе; творчими є майже всі психічні процеси, за винятком, може, автоматизованих дій [2]. А.Маслоу трактує це поняття як потребу в самоактуалізації, повній і вільній реалізації своїх здібностей та життєвих можливостей [2].

Аналіз наведених визначень дає можливість розуміння творчості як діяльності, у процесі якої особистість, задовольняючи потреби в реалізації своїх здібностей, створює нові знання, об'єкти, схеми поведінки, робить власні «відкриття». Слід зауважити, що «нове» стосується тільки конкретно взятої людини, захопленої творчим процесом, оскільки не все є новим для загальнолюдського досвіду, накопиченого в результаті суспільно-історичного розвитку людства. Отже, ідеться про відносний характер нового, оскільки воно може мати елементи вже відомого в незвичному поєднанні чи способі використання.

У психолого-педагогічній літературі вказується, що творчість як складна інтегративна діяльність має свою структуру й включає в себе: процеси творчої діяльності (постановка задачі; формулювання задуму; реалізація задуму); продукт творчої діяльності [2, с. 47].

Навчання творчості, на думку Дж. Сміта, стане можливим за умов наявності матеріалів для творчості і можливості їх використання; відчуття вихованцем зовнішньої безпеки і впевненості, що його творчі вияви не отримають негативної оцінки з боку дорослих; сформованості в дитини відчуття внутрішньої безпеки, розкнутості і свободи за рахунок підтримки дорослими її творчих починань [7, с. 2]. Але роль дорослих у цьому процесі не обмежується лише створенням певних умов. Вона полягає ще й у тому, щоб активно допомагати малюкові в розвитку його творчих здібностей.

Корисними є рекомендації американського психолога Дж.Гауена. Він пропонує створити дитині затишну й безпечну психологічну базу для її пошуків, до якої вона могла б повер-

ОСВІТА ВПРОДОВЖ ЖИТТЯ

татися, якщо буде налякана власними відкриттями. Учений закликає підтримувати схильність дитини до творчості та виявляти співчуття до невдач, уникати несхвальних оцінок її творчих ідей. Педагог повинен бути терплячим до дивних ідей, поважати допитливість, запитання та думки дитини. Треба намагатися відповідати на всі запитання, навіть якщо вони здаються абсурдними, пояснювати, що на деякі запитання не завжди можна відповісти однозначно, тому що для цього потрібен час, терплячість. Учений вважає, що дитині корисно навчитися жити в інтелектуальній напрузі [2]. Важливо надавати дошкільникові можливість побути на самоті й дозволяти за бажанням самому займатися справами, оскільки батьківська допомога може іноді сприйматися як «порушення кордонів» особистості. Доросла людина має виявляти симпатію до її перших спроб висловити свої ідеї словами й робити їх, таким чином, зрозумілими для оточуючих. Бажано знаходити слова підтримки для нових творчих починань дитини, уникати критики, ставитися до них із теплом, оскільки малюк прагне творити не лише для себе, але й для тих, кого любить.

Чим більше надається можливостей для конструктивної творчості, тим щільніше закриваються клапани деструктивної поведінки [7]. Дитина, позбавлена позитивного творчого виходу, може спрямувати свою творчу енергію в зовсім небажаному напрямку. Щоб цього не сталося, на допомогу прийде гра, ігрові технології навчання.

Ігрові технології навчання розглядають як систему взаємопов'язаних елементів, що представляють собою комплекс вибіркового використання складових, де взаємодія і взаємовідносини набувають характеру взаємодії компонентів, спрямованих на досягнення запланованого дидактичного результату [4, с. 39]. Й. Гензерг трактує це поняття як організацію навчального процесу, під час якого відбувається включення учня в навчальну гру (ігрове моделювання явищ, «проживання» ситуації). У структурній моделі ігрового навчання, запропонованій ученим, основними є такі складові: суб'єкт педагогічної взаємодії; об'єкт педагогічної взаємодії; предмет їхньої сумісної діяльності; мета навчання; засоби ігрової комунікації [1].

В основі ігрового навчання лежить гра, що представляє собою особливе ставлення дитини до оточуючого світу. Ігрова діяльність (гра) – різновид активної діяльності дітей, у процесі якої вони оволодівають суспільними функціями, відносинами та рідною мовою як засобом спілкування між людьми [4, с. 139]. Ігрова діяльність є свого роду дитячим моделюванням соціальних відносин. При вмілому і правильному керівництві з боку

ОСВІТА ВПРОДОВЖ ЖИТТЯ

ведення гри: швидкий – викликає відставання більшості дітей, повільний – породжує довге чекання своєї черги, втрату інтересу. Неприпустимо в процесі гри робити численні зауваження дисциплінарного характеру. Діти повинні відчувати себе вільно, отримуючи задоволення від усвідомлення своєї самостійності. Вихователь слідкує за дотриманням правил гри, намагаючись не допускати порушень [5, с.12]. Спілкування має бути піднесеним, жвавим, спрямовуючи дітей до пошуку відповідей на запитання ігрового завдання.

До використання гри в кожному випадку потрібно підходити творчо: вирішити, що буде корисно повторити. Вихователь може змінити її умови, ускладнити завдання, урахувавши рівень підготовленості дошкільників. Будь-яка гра повинна приносити дітям задоволення, радість та створювати творчій настрій.

Що означає слово «гратися»? За одним із визначень, грати – проводити час, забавляючись, розважаючись. Гра – це активність, яка обов'язково передбачає спонтанні відкриття, перетворення; можливість експериментувати, тренувати нові навички, самостійно знаходити рішення, брати на себе відповідальність, розвивати пізнавальну активність. Тобто «творчість» і «гра» це два береги однієї річки. Граючись, дитина потрапляє на безпечний комфортний острів. А, щось творячи власними думками, руками, рухами – отримує результат і задоволення від процесу.

Вільна жива гра спрямована не тільки на результат, а й на її процес. Діти грають, тому що це приємно. У грі не завжди наявний принцип реальності, однак є принцип задоволення.

Гра, як і творча активність, дає велику свободу у виборі власної стратегії, свободу думки і, як наслідок, варіативність дій. Власне, вона й розрахована на пошук і знаходження принципово нових стратегій, форм поведінки, оскільки не терпить стереотипів і звичайних буденних моделей.

Крім того, слід відмітити, цілющі сили гри. Визнані медики й педагоги всього світу все частіше наголошують, що гра має великі лікувальні властивості, і силу її цілющого впливу на дитину важко переоцінити.

Фахівці переконливо підтверджують за допомогою численних прикладів не тільки той факт, що гра збуджує стимул до дій, зміцнює імунітет, а й те, що аура гри є відображенням позитивної психоенергетики, конче потрібної для доброго самопочуття. Існує навіть такий напрям, як «ігротерапія» [4].

У сучасних умовах широкого інформаційного обміну, появи нових інформаційно-комунікаційних технологій для розвитку творчості дитини, розширення її світогляду вважаємо корисним використання в роботі з дітьми такий вид гри, як «імітація»,

ОСВІТА ВПРОДОВЖ ЖИТТЯ

зокрема проведення гри за аналогією до шоу «Україна має талант», що спрямоване на реалізацію особистісно-орієнтованого підходу, як до вихованців, так і до батьків.

Метою впровадження заходу стало створення умов та зон вільного експериментування з художніми матеріалами та інструментами, розвиток художньо-творчих здібностей у продуктивних видах дитячої діяльності, виховання почуття художнього смаку й почуття гармонії, створення умов для багатоаспектної та захоплюючої творчої активності дітей у художньо-естетичному опануванні навколишнього світу; демонстрація творчих здібностей батьків під час проведення «майстер-класу» з «модульного оригамі».

Для цього нами було облаштовано життєвий простір: комп'ютер, рамки для робіт, різноманітний матеріал (солоне тісто, барвники, ванільний цукор, фарба для скла, масляна та воскова крейда та ін.), картина під склом, троянди живі, засушені, зроблені з металу і дерева, сцена, плеєр з навушниками, модулі оригамі з технологічною картою.

Результатом реалізації творчого проекту стало розкриття здібностей та вміння презентувати свої можливості кожним учасником, заохочення батьків та гостей до творчої співпраці, створення комфортних умов для творчості вихованців. Отже, «імітація», як метод ігрової діяльності, дозволили виявити творчі здібності і вплинути на розвиток пізнавальної творчої активності вихованців. Дошкільнята малюють, танцюють, співають, конструюють, називають слова, вигадують казки, працюють за комп'ютером – і постійно грають. Вони грають навіть тоді, коли займаються серйозною справою. Через гру, експериментування, творчість відбувається ефективно пізнання дитиною навколишнього світу. Адже в грі дитина робить спроби знайти своє місце в житті.

Таким чином, використання ігрових технологій сприяє розвитку пізнавальної творчої активності дошкільників, формуванню в них стійкого пізнавального інтересу до нового, умінню помічати незвичне у звичайному, тобто створює творчій стиль діяльності дитини та активну життєву позицію в майбутньому. Розуміючи важливість окресленої проблеми, будемо продовжувати її дослідження, зокрема через пошук нових цікавих форм, методів, прийомів та технологій.

Література:

1. Волкова В. Понятійний словник організатора навчально-виховного процесу // Директор школи. – 2010. – №9. – С. 23, 73.
2. Лютюк Г.С. Избранные психологические труды / Под ред. К.Н.Прокопиенко. – М.: Педагогика, 1988. – 301 с.

ОСВІТА ВПРОДОВЖ ЖИТТЯ

3. Никитин Б.П. Ступеньки творчества или Развивающие игры. – 3-е изд., доп. – М.: Просвещение, 1989. – 160 с.
4. Педагогічні технології / Упоряд. О.С. Падалка, А.М. Нісімчук, І.О.Смолюк. – К.: Українська енциклопедія, 1995. – 253 с.
5. Суржанська В.А. Розвиваємо творчі здібності. – Х.: Вид. група «Основа», 2007. – 112 с.
6. Сухомлинський В.О. Вибрані твори: в 5 т. – К.: Рад. школа, 1976. – Т.1 – 654с.
7. Філіповська О. Гра у житті дитини // Психолог. – 2002. – №33. – С. 2-4.
8. Філософський словник / За ред.. В.І. Шинкарука. – 3 вид., перероб. і доп. – К.: Голов. ред. УРЕ, 1986. – 800 с.

Поліщук В.А.*

ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ ДІЛЬНИЧНИХ ІНСПЕКТОРІВ МВС ДО ПРОФІЛАКТИКИ АГРЕСІЇ Й РОЗВ'ЯЗАННЯ КОНФЛІКТНИХ СИТУАЦІЙ

У статті обґрунтовано педагогічні умови ефективної професійної підготовки майбутніх дільничних інспекторів МВС до профілактики агресії й розв'язання конфліктних ситуацій; розкрито основні етапи професійної підготовки майбутніх дільничних інспекторів МВС до профілактики агресії й розв'язання конфліктних ситуацій: мотиваційно-цільовий, процесуально-змістовий і діагностично-корекційний.

Однією з головних соціальних проблем сучасного українського суспільства є агресія й конфліктні ситуації, які присутні в усіх сферах життя, приймаючи при цьому різноманітні форми прояву. На жаль, ми змушені констатувати факт зростання в суспільстві агресивних і конфліктних тенденцій, поширення й культивування агресивних і конфліктних моделей поведінки, що можна в певній мірі пояснити політичною, економічною, громадською та соціокультурною ситуацією в країні, а також незадовільними умовами життя і праці значної частини громадян. Грубість і неповага у ставленні до оточуючих, цинізм, пияцтво, тютюнопаління – явища, які стали серйозною проблемою нашого суспільства, а прояви агресії й конфліктів – майже буденністю.

Проблема агресії й конфліктної поведінки знайшла висвітлення у працях багатьох вітчизняних (Р. Благута, Н. Пов'якель, С. Шебанова та ін.) та зарубіжних учених (А. Бандури, А. Басса, Л. Берковіц, Р. Берон, Д. Річардсона, Х. Хекхаузен). Низку праць присвячено дослідженню агресивності й конфліктності особистості (Т. Авдулова, Г. Гайдукевич, О. Галян, В. Крайнюк, А. Мелоян, А. Реан, С. Соловйова, О. Фотуйма, К. Хорні); агресивній і конфліктній поведінці та їх проявам (Г. Бреслав,

* © Поліщук В.А.